

Beslut

**efter kvalitetsgranskning i ämnet slöjd i grundskolans
högstadium vid Näsbyparksskolan i Täby kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19 och 20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning vid Näsbyarksskolan. Syftet med denna tematiska kvalitetsgranskning är att granska vissa kvalitetsaspekter i ämnet slöjd i grundskolans högstadium.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer: hög kvalitet, hög kvalitet i flera delar och låg kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom någon frågeställning anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen.

Beslut

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Näsbyarksskolan i följande utsträckning:

I vilken utsträckning får eleverna en slöjdundervisning som främjar deras möjligheter att arbeta med processen i fokus?

Eleverna får i flera delar en slöjdundervisning som främjar deras möjligheter att arbeta med processen i fokus.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område:

- Variera arbetsformerna så att eleverna kan dela erfarenheter i ett gemensamt lärande.

I vilken utsträckning ges elever möjlighet att utveckla kunskaper om hållbar utveckling?

Eleverna ges i flera delar möjlighet att utveckla kunskaper om hållbar utveckling.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område:

- Ge eleverna en undervisning som bidrar till fördjupad förståelse och kunskap om olika material utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

I vilken utsträckning omfattas slöjdämnet av ett jämställdhetsperspektiv?

Slöjdämnet omfattas i flera delar utsträckning av ett jämställdhetsperspektiv.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område:

- Reflektera och diskutera löpande olika frågor kring jämställdhet med eleverna samt utmana eleverna i val av material och metod utifrån deras föreställning om kvinnligt och manligt.

Uppföljning

Huvudmannen ska **senast den 28 oktober 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån **de** identifierade utvecklingsområdena. Som stöd för redovisningen bör bifogat formulär användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.stockholm@skolinspektionen.se eller med post till Skolinspektionen Postadress: Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2025:12315) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive frågeställning.

I vilken utsträckning får eleverna en slöjdundervisning som främjar deras möjligheter att arbeta med processen i fokus?

Inom denna frågeställning granskas om eleverna får ett aktivt lärarstöd genom hela arbetsprocessen som ger dem möjligheter att utveckla idéer samt utveckla och använda strategier. Vidare granskas om undervisningen är stimulerande, motiverande och utmanande samt om eleverna löpande och tillsammans med läraren får möjlighet till reflektion över process och resultat.

Skolinspektionen bedömer följande: Eleverna får i flera delar en slöjdundervisning som främjar deras möjligheter att arbeta med processen i fokus.

Nedan följer Skolinspektionens motivering till bedömningen utifrån vad som framkommit i intervjuer med rektorn, lärare och elever, lektionsobservationer av slöjdundervisningen samt inkommen dokumentation från huvudmannen.

Processinriktat lärarstöd

Granskningen visar att lärarstödet i slöjdundervisningen är processinriktat och sker genom dialog i form av formativ respons.

Lärarstödet är utformat så att eleverna kan utveckla idéer och använda olika strategier för att lösa en uppgift. Lärarna och elever uppger i intervjuer att en arbetsprocess inleds med att läraren håller en genomgång där inriktning för elevens val, tekniker och förlag på produkter presenteras. Läraren visar på olika inspirationskällor så som bilder, filmer och egna arbeten eller tidigare elevarbeten. Därefter går läraren igenom material, verktyg och hur eleverna kan gå till väga. Lärarna beskriver ett processinriktat arbete där en stor del av arbetet handlar om att eleverna ska ta fram en idé och sedan utveckla denna till en skiss, vilket sedan blir en planering som ligger till grund för slöjdarbetet. Elever berättar att de själva skapar sina idéer och att de genom planering, skisser och arbete steg för

steg testar sig fram när det tillkommer nya moment. Elever beskriver även hur lärarna tydliggör de olika stegen i processen på skrivtavlan och de har även tillgång till instruktioner på skolans lärplattform, bland annat i form av instruktionsfilmer. Lärarna beskriver att de under introduktion av nya arbetsuppgifter arbetar för att inspirera eleverna med förslag utan att styra dem när eleverna ska ta fram idéer och skisser. Lärarna och elever berättar även att de diskuterar teknik och materialval med eleverna under idéutvecklingsfasen. Elever berättar att lärarna stödjer dem i arbetet med idéer genom att ställa kritiska frågor och vägleda eleverna. I både intervjuer och Skolinspektionens lektionsobservationer framkommer att lärarna resonerar med eleverna om olika tillvägagångsätt att lösa olika moment och uppmanar eleverna att själva pröva sig fram och ta ställning till hur de ska lösa arbetsuppgiften. Lärarna berättar att elever genom att tillverka en produkt i ett mindre format eller testa en hantverksteknik på en provbit kan se vad som fungerar eller inte och även lär sig olika tekniker och tillvägagångsätt för att lösa uppgifter. Till exempel genom att uppmana en elev att pröva olika sömmar på en restbit innan eleven fäste sin logotype på det klädesplagg som eleven sytt eller att läraren bekräftar att eleverna är på rätt spår innan de sätter igång och borrar eller sågar.

Lärare ger eleverna löpande stöd och återkoppling under pågående arbetsprocess. Lärarna uppger att de visar och instruerar eleverna i hur de kan lösa olika problem och att de är noga med att låta eleverna utföra momenten själva så att lärarna inte tar över uppgiften, vilket elever bekräftar i intervjuer. Elever berättar att de diskuterar utmaningar och vilka möjligheter som finns för den fortsatta arbetsprocessen med lärarna. Elever berättar att en av slöjdlärarna är bra på att förklara så att elever förstår hur de ska göra utan att läraren behöver visa hur det ska gå till. Skolinspektionens lektionsobservationer bekräftar att lärarna både frågar och diskuterar med eleverna om hur de tänker och kring alternativa lösningar. Av observationerna framgår att lärarna redogör för olika lösningar på elevernas utmaningar samtidigt som läraren överlåter till eleverna att själva ta ställning till vilken lösning de föredrar och tycker blir bäst. I en av Skolinspektionens lektionsobservationer framkommer hur en lärare visar en teknik för att göra veck på en kjol och tillsammans med eleven provar de dessutom hur placeringen av vecken påverkar designen av kjolen. Därefter får eleven själv bestämma var vecken ska sitta och utföra själva arbetet. En annan lektionsobservation visar hur en lärare diskuterar olika tekniker för att kapa och anpassa träpluggars längd efter de hål de ska

passa i samt hur de kommer fram till att det blir lättare att använda tång att knipsa av dem med istället för att såga.

Utmanande undervisning

Granskningen visar att undervisningen är motiverande och utmanande men att eleverna i begränsad utsträckning ges möjlighet att dela erfarenheter med varandra i ett gemensamt lärande.

Undervisningen är utformad så att eleverna oavsett kunskapsnivå stimuleras till utveckling. Lärarna berättar att de planerar undervisningen så att eleverna stegvis lär sig behärska olika moment, hantverkstekniker, material, verktyg och maskiner. I intervju beskriver lärare det som en fördel att slöjdundervisningen är organiserad så att lärarna får möjlighet att undervisa samma elever från årskurs 3 till dess att eleverna slutar grundskolan, eftersom det ger lärarna en kontinuitet och kontroll över elevernas kunskapsutveckling. Lärare och elever beskriver att även om eleverna ska arbeta med likadana uppgifter så är uppgifterna enkla att anpassa utifrån elevernas förutsättningar. Lärare beskriver att de exempelvis vägleder eleverna när de befinner sig i planeringsstadiet så att de väljer en nivå som antingen motsvarar eller utmanar deras kunskaper. Lärarna berättar även att undervisningen utformas steg för steg så att eleverna lär sig om tekniker och material för att de efterhand ska kunna reflektera och ta självständiga beslut kring metoder och tekniker. Elever bekräftar i intervju att de har möjlighet att anpassa arbetet utifrån kunskapsnivå och vilket betyg de strävar efter. Elever berättar till exempel om hur läraren uppmanat dem att lägga mer fokus på detaljer när de syr. Både lärare och elever berättar om möjligheterna att pröva arbete med nya material och hantverkstekniker samt hur det kan ge extra utmaningar. Till exempel berättar lärare och elever om hur olika träslags hårdhet utmanar och påverkar arbetet samt vad träslaget kan användas till och hur val av träslag påverkar produkten.

Arbetsformerna utgörs oftast av enskilt arbete och eleverna får sällan möjlighet att arbeta tillsammans för att dela erfarenheter med varandra. Av intervjuer med såväl lärare som elever framgår att lektionerna till stor del är utformade på samma sätt där eleverna främst arbetar individuellt med sina egna arbetsuppgifter. Elever berättar att de arbetar enskilt men att de sitter tillsammans och kan hjälpa varandra i olika moment på egna initiativ. Lärarna uppger att de inte planerar för styrda tillfällen då elever ska samarbeta i exempelvis par eller i grupp men beskriver att det förekommer

att eleverna deltar tillsammans när tekniker lärs ut samt att lärarna kan uppmuntra elever att hjälpa varandra med vissa moment. I Skolinspektionens lektionsobservationer inom materialinriktningen trä och metall framkommer exempel på hur läraren uppmanar eleverna att först ta hjälp av varandra innan de frågar läraren.

Reflektion över process och resultat

Granskningen visar att undervisningen möjliggör för eleverna att löpande reflektera över arbetsprocess och resultat tillsammans med lärarna.

Undervisningen är utformad så att eleverna löpande får möjlighet att bedöma och utvärdera resultatet av sitt arbete. Elever berättar i intervjuerna om hur de genom arbetsprocessen löpande reflekterar både muntligt och skriftligt. Elever beskriver hur lärarna under arbetets gång ställer frågor som tvingar eleverna att tänka själva utifrån vilket resultat det blir av olika lösningar, till exempel "Om du gör så här, hur blir det då?". Lärarna berättar i intervju att de arbetar med eleverna för att göra dem medvetna om betydelsen av deras handlingar för både arbetsprocessen och för slutresultatet. Flera elever berättar i intervju om hur de dokumenterar de överväganden som de gjort avseende vilka hantverkstekniker de använt samt vilken betydelse det fått för arbetsprocess och slutresultat, skriftligt i sin loggbok. Elever berättar även att de ofta diskuterar sina reflektioner tillsammans med lärare i samband med att de dokumenterar sitt arbete. Genom diskussionerna med lärarna stämmer de av den egna utvärderingen och sina slutsatser avseende bedömning av resultatet av sitt arbete med lärarna. Elever berättar att de genom arbetet med loggbok och dialogen med lärare utvärderar och reflekterar genom hela processen från idé till slutprodukt. Elever berättar även att de stötts i arbetet med utvärdering och reflektion genom att lärarna förberett frågor som eleverna ska besvara när de utvärderar sitt arbete och produkt. Lärare beskriver i intervju att eleverna i slutet av varje lektion ska fotografera sina arbeten och bland annat reflektera över framsteg och utmaningar i loggboken.

Identifierat utvecklingsområde

Utvecklingsområde 1

I syfte att höja verksamhetens kvalitet inom frågeställningen bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område:

- Variera arbetsformerna så att eleverna kan dela erfarenheter i ett gemensamt lärande.

Enligt läroplanen ska eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska även främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer.¹

Motiveringen till utvecklingsområdet är att arbetsformerna utgörs av individuellt arbete och att elever främst arbetar tillsammans på egna initiativ. Genom att variera arbetsformer och låta eleverna arbeta både enskilt, i par och i grupp ges eleverna möjlighet till att dela erfarenheter i ett gemensamt lärande.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärarna varierar arbetsformerna så att eleverna kan dela erfarenheter i ett gemensamt lärande.

¹ Lgr22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

I vilken utsträckning ges elever möjlighet att utveckla kunskaper om hållbar utveckling?

Inom denna frågeställning granskas i vilken utsträckning undervisningens innehåll bidrar till att eleverna utvecklar kunskaper om material och metoder utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Vidare granskas om undervisningen utformas så att eleverna får möjlighet att reflektera kring hur det egna arbetet påverkar miljön och hur de kan använda olika metoder för resurshushållning.

Skolinspektionen bedömer följande: Eleverna ges i flera delar möjlighet att utveckla kunskaper om hållbar utveckling.

Nedan följer Skolinspektionens motivering till bedömningen utifrån vad som framkommit i intervjuer med rektorn, lärare och elever, lektionsobservationer av slöjdundervisningen samt inkommen dokumentation från huvudmannen.

Material- och metodkunskap utifrån hållbar utveckling

Granskningen visar att det skiljer sig mellan materialinriktningarna i vilken utsträckning undervisningen ger eleverna en fördjupad förståelse och kunskap om olika material. Eleverna får dock kunskap om olika slöjdmeter utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Det skiljer sig åt mellan materialinriktningarna i vilken mån eleverna får fördjupa sina kunskaper om olika material samt hur dess ursprung och framställning påverkar miljön. Elever berättar att lärarna i materialinriktningen textil återkommande tar upp frågor om hållbarhet i undervisningen både genom att prata om olika material, framställning och återbruk. Elever nämner även föreläsningar och filmer om hållbarhet. Lärare berättar att de inom materialinriktningen textil samarbetar med en modedesigner kring ett projekt med fokus på att leva på ett sätt som genererar så lite avfall som möjligt. Rektorn och lärarna berättar om att de genom sitt samarbete med designern kan erbjuda eleverna föreläsningar om textilindustrin och även ett gemensamt praktiskt projekt där eleverna får arbeta med återvunna textilier under ledning av designern. Inom ramen för projektet får eleverna en konkret och fördjupad förståelse för de möjligheter som återbruk ger ur ett hållbarhetsperspektiv kopplat till frågor om transport och framställning. Av dokument som Skolinspektionen har begärt in från huvudmannen framgår att lärarna utifrån lärsplaneringarna i materialinriktningen textil återkommande planerar in

föreläsningar om hållbarhet, resurshushållning och återbruk för eleverna. Samtidigt framkommer, i både elev- och lärarintervjuer, att lärarna inte behandlar frågor om ursprung och materials egenskaper ur ett hållbarhetsperspektiv inom materialinriktningen trä och metall. I stället behandlas frågor om materialval utifrån kommunens upphandlingsregler och kostnadsfrågor.

Undervisningen ger eleverna kunskaper om olika slöjdmeter som bidrar till slöjdprodukter som är användbara, välgjorda eller håller länge. Lärare och elever uppger i intervjuer att lärarna i början av nya projekt inledningsvis visar på färdiga arbeten och ger tips på idéer och tekniker för tillverkning av olika slöjdprodukter så att de ska hålla länge. Lärarna berättar att de lär eleverna olika tekniker och ställer krav på eleverna att de måste göra rätt för att produkterna ska bli av god kvalitet. Elever berättar att de har fått instruktioner från lärarna vid materialval för att kunna anpassa materialets egenskaper efter den produkt som de ska tillverka. En elev ger som exempel att använda ett särskilt träslag som passar för tillverkning av svepaskar eller att de ska använda tjärpapp på taket för en fågelholk. En annan elev berättar hur de just nu arbetar med jeans som är för slitna för att de ska kunna säljas som second hand och att de i stället kan sy om jeansen till något annat som blir hållbart och användbart, exempelvis en kudde. En lärare berättar att eleverna fått i uppdrag under ett besök på Skansen att granska träslevar som såldes och bedöma deras hållbarhet utifrån hur välgjorda de var. Elever berättar i intervjuer att lärarna återkommande tar upp kvalitetsaspekter i deras arbete för att säkerställa att produkterna blir välgjorda och hållbara. Elever ger som exempel hur lärarna anmärker på sömmar då de exempelvis ska sy en tröja samt på materialval och teknikval då de tillverkar en fågelholk eller pall. Elever berättar även att de är medvetna om att de, för att inte slösa material, i första hand förväntas använda material från spillådan.

Reflektion och val under arbetsprocessen utifrån ett hållbarhetsperspektiv

Granskningen visar att eleverna får reflektera över olika val utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Undervisningen utformas för att ge eleverna möjlighet att reflektera över resurshushållning, återbruk och den egna möjligheten att påverka genom medvetna val. I intervjuer berättar lärare och rektorn om ett projekt som skolan bedriver inom ramen för materialinriktningen textil där eleverna

tillsammans får skapa en klädkollektion som visas på en modevisning i slutet av terminen. Rektorn berättar om hur eleverna, genom återbruk av tyger och färdiga produkter som skolan köper in från en välgörenhetsorganisation, får eleverna förutsättningar att reflektera och kunskap kring metoder avseende resurshushållning. Av dokument som Skolinspektionen har begärt in från huvudmannen framgår att lärarna i respektive materialinriktning arbetar med projekt som syftar till att medvetandegöra elever om resurshushållning. Av redovisningen framgår även att eleverna inom materialinriktningen textil bland annat får sy om tröjor, skjortor och jeans samt att de får lära sig laga trasiga kläder. Inom materialinriktningen trä och metall får eleverna bland annat arbeta med ett projekt med en plank på en meter. Projektet syftar till att eleverna ska få öva på planering och hantverkstekniker med begränsade resurser. En elev uppger i intervju att lärare i materialinriktningen trä och metall planerar elevernas slöjdprojekt utifrån tidigare elevers utvärderingar, så att eleverna bara får göra sådant som tidigare elever uttryckt är användbart.

Identifierat utvecklingsområde

Utvecklingsområde 2

I syfte att höja verksamhetens kvalitet inom frågeställningen bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område:

- Ge eleverna en undervisning som bidrar till fördjupad förståelse och kunskap om olika material utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Av läroplanen framgår att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om förutsättningar för en god miljö och en hållbar utveckling och kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället. Av kursplanen för ämnet slöjd framgår bland annat följande gällande hållbar utveckling. Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativiteten och handlingsberedskapen samt stärker tilltron till den egna förmågan att hantera olika praktiska problem i vardagen. Detta är betydelsefullt för individens och samhällets utveckling och för att främja hållbar utveckling. Eleverna ska också ges förutsättningar att utveckla förmågan att välja och hantera material för att främja hållbar utveckling.

Därigenom kan undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett miljömedvetet förhållningssätt.

Motiveringen till utvecklingsområdet är att det skiljer sig mellan materialinriktningarna i vilken utsträckning eleverna får en undervisning som fördjupar deras kunskaper om materials egenskaper. Genom att utforma en undervisning som synliggör olika materials egenskaper, ursprung, framställning och transportvägar ur ett hållbarhetsperspektiv kan eleverna få en fördjupad kunskap och förståelse om hur olika material påverkar miljön.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärarna ger eleverna en undervisning som bidrar till fördjupad förståelse och kunskap om materials egenskaper utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

I vilken utsträckning omfattas slöjdämnet av ett jämställdhetsperspektiv?

Inom denna frågeställning granskas i vilken utsträckning rektorn organiserar skolans jämställdhetsarbete kopplat till slöjdämnet. Vidare omfattar granskningen lärarnas arbete med jämställdhet i slöjdundervisningen.

Skolinspektionen bedömer följande: Slöjdämnet omfattas i flera delar av ett jämställdhetsperspektiv.

Nedan följer Skolinspektionens motivering till bedömningen utifrån vad som framkommit i intervjuer med rektorn, lärare och elever, lektionsobservationer av slöjdundervisningen samt inkommen dokumentation från huvudmannen.

Skolans jämställdhetsarbete för slöjdämnet

Granskningen visar att rektorn organiserar slöjdämnet så att elever oavsett könstillhörighet möts och arbetar tillsammans.

Rektorn ser till att flickor och pojkar möts i slöjdundervisningen. Rektorn uppger i intervju att elever läser respektive materialinriktning växelvis under årskurserna 7, 8 och 9. Rektorn uppger i intervju att flickor och pojkar är jämnt fördelade i slöjdgrupperna i samtliga årskurser i högstadiet. Rektorn berättar att slöjdlärarna är organiserade som ett ämneslag och att de regelbundet har avsatt tid för gemensamt arbete med utvecklingsfrågor och bedömning. Rektorn berättar att jämställdhet diskuteras såväl i

styrgruppen som i samband med betygsättning med de enskilda lärarna. Lärarna berättar även om att de diskuterat jämställdhet inom kollegiet utifrån fördelning taltid mellan flickor och pojkar. Lärarna och elever berättar även att både flickor och pojkar kombinerar material från de olika materialinriktningarna inom ramen för vissa projekt. Lärarna berättar om broderade lock till träaskar och solstolar där tyg och trä kombineras. Vid Skolinspektionens lektionsobservationer framkommer att flickor och pojkar arbetar med samma uppgift inom materialinriktningen trä och metall och att de hjälper varandra i slöjdprocessen med tips och hjälp.

Jämställdhetsperspektiv i undervisningen

Granskningen visar att lärarna i begränsad utsträckning lyfter föreställningar och normer om kvinnligt och manligt med eleverna.

Lärarna samtalar sällan med eleverna om olika föreställningar om kvinnligt och manligt eller utmanar eleverna i deras val av material och metod utifrån icke-könstraditionellt perspektiv. Lärare uppger i intervju att de inte uppfattar jämställdhet som ett problem i skolan och att de skillnader som finns mellan elever främst handlar om individuella förutsättningar snarare än om elevernas könstillhörighet. Lärarna har inte heller identifierat att eleverna förmedlar några åsikter som tyder på att könsstereotypa normer är en utmaning inom ämnet. Några elever uppger visserligen i intervju att en av lärarna inte gjorde någon skillnad mellan flickor och pojkar då hen föreslog att de kunde sy en klänning. Elever berättar också att det är de själva som väljer att sy de kläder de gör. Samtidigt berättar lärarna att de inte arbetar på något särskilt sätt för att utmana eleverna kring val av material eller metoder.

Identifierat utvecklingsområde

Utvecklingsområde 3

I syfte att höja verksamhetens kvalitet inom frågeställningen bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område:

- Reflektera och diskutera löpande olika frågor kring jämställdhet med eleverna samt utmana eleverna i val av material och metod utifrån deras föreställning om kvinnligt och manligt.

Av läroplanen framgår att skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

Motiveringen till utvecklingsområdet är att lärare sällan lyfter frågor kopplat till jämställdhet med eleverna i slöjdundervisningen. Genom att synliggöra och diskutera traditionella könsmonster samt utmana de föreställningar som flickor och pojkar kan ha, ges eleverna möjlighet att utveckla en ökad medvetenhet om könsbundna normer. Detta kan i sin tur bidra till att motverka begränsningar i deras vardag och i framtida val, exempelvis vad gäller utbildning och yrkesinriktning.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärare löpande reflekterar och diskuterar olika frågor kring jämställdhet samt utmanar eleverna i val av material och metod utifrån deras föreställning om kvinnligt och manligt. Skolverket har material som kan användas i detta arbete.

På Skolinspektionens vägnar

X Roger Persson

Beslutsfattare

Signerat av: Roger Persson

X Henrik Fredriksson

Föredragande

Signerat av: Henrik Öberg Fredriksson

I handläggningen av ärendet har även utredare Klara Engström deltagit.

Bilaga 1: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Näsbyarksskolan den 10 mars. Besöket genomfördes av utredarna Klara Engström och Henrik Fredriksson.

Skolenheten är en kommunal skola verksam i Täby kommun med årskurserna 4–9. Årskurserna 4–6 ingår inte i granskningen. På skolenheten går 595 elever.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Två lektionsobservationer
- Två gruppintervjuer med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för att ges en möjlighet att yttra sig över den.

Bilaga 2: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Syftet är att granska vissa kvalitetsaspekter i undervisningen i ämnet slöjd i grundskolans högstadium. Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram inom de olika frågeställningarna.

Granskningens frågeställningar

1. I vilken utsträckning får eleverna en slöjdundervisning som främjar deras möjligheter att arbeta med processen i fokus?
2. I vilken utsträckning ges elever möjlighet att utveckla kunskaper om hållbar utveckling?
3. I vilken utsträckning omfattas slöjdamnet av ett jämställdhetsperspektiv?

Kvalitetskriterier

Processinriktat lärarstöd

Lärarstödet är processinriktat så att eleven visas på möjliga alternativ för att kunna utveckla idéer samt utveckla och använda olika strategier för att lösa sin arbetsuppgift.

Lärarstödet är stöttande och innehåller dialog i form av formativ respons under arbetsprocessen.

Utmanande undervisning

Undervisningen är motiverande och utmanande så att alla elever, oavsett nivå i kunnande, stimuleras till utveckling.

Arbetsformerna varierar mellan individuellt arbete och arbete i par eller grupp så att eleverna kan dela erfarenheter i ett gemensamt lärande.

Reflektion över process och resultat

Undervisningen innehåller moment där eleverna löpande uppmanas att, tillsammans med lärare, reflektera över sin arbetsprocess, inklusive resultat, i syfte att främja utveckling av handlingsberedskap, kreativitet och självständighet.

Material- och metodkunskap

Undervisningen innehåller moment för att ge eleverna en fördjupad förståelse av olika materials egenskaper och ursprung utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Undervisningen innehåller moment för att ge eleverna kunskap om slöjdmeter för framställning av funktionella och hållbara slöjdprodukter.

Reflektion och val under arbetsprocessen

Undervisningen utformas så att eleverna ges möjlighet att reflektera kring hur det egna arbetet påverkar miljön och välja hur de i den egna slöjdprocessen kan använda olika metoder för resurshushållning.

Skolans jämställdhetsarbete för slöjdämnet

Rektor organiserar slöjdämnet så att elever, oberoende av könstillhörighet möts och arbetar tillsammans.

Jämställdhetsperspektiv i undervisningen

Läraren reflekterar och diskuterar föreställningar och normer om kvinnligt och manligt tillsammans med eleverna.

Läraren arbetar inom undervisningen för att vidga och utmana elevernas föreställningar utifrån icke-könstraditionellt perspektiv i val av material och metod.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.²

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.³ Vidare ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁴

Av skollagen framgår vidare att alla barn och elever i samtliga skolformer ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁵

Av läroplanen framgår att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska även främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer.⁶

Eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd.⁷ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan ska:

² 26 kap. 20 § skollagen.

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 5 § skollagen.

⁵ 3 kap. 2 § skollagen, se även 3 kap. 5 och 7 §§ skollagen gällande extra anpassningar och särskilt stöd.

⁶ Lgr22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

⁷ 5 kap. 2 § skolförordningen (2011:185).

- erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt
- ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt och ansvarsfullt sätt, kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga.

Lärarna ska:

- sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.
- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande, stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan och ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga, upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt samt successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar.⁸

Undervisningen i ämnet slöjd ska enligt kursplanen syfta till att eleverna utvecklar förmågan att formge och framställa föremål genom att arbeta med olika material och hantverkstekniker. Eleverna ska bland annat:

- ges möjligheter att utveckla sin skicklighet i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar
- ges förutsättningar att arbeta med färg, form och funktion för att skapa olika estetiska och kulturella uttryck
- ges förutsättningar att utveckla idéer samt överväga olika lösningar och tillvägagångssätt i slöjdarbetet
- ges möjligheter att reflektera över arbetsprocesser och resultat för att fördjupa sitt lärande.⁹

Det centrala innehållet i slöjd för årskurs 7–9 består av följande tre delar: Slöjdens material, verktyg och hanterverkstekniker, slöjdens arbetsprocesser samt slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling. Innehållet i undervisningen inom ”slöjdens arbetsprocesser” handlar bland annat om slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning samt reflektion över arbetsprocessen och resultatet. Det

⁸ Lgr22, 2.2 Kunskaper.

⁹ Lgr22, 5 Kursplaner, 5.17 Slöjd.

handlar även om hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet.¹⁰

När det gäller kunskaper om hållbar utveckling framgår i läroplanens första del avseende skolans uppdrag att en viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Genom ett miljöperspektiv får eleverna möjligheter att både ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.¹¹

Vidare anges i kursplanen för slöjd att eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmågan att välja och hantera material för att främja hållbar utveckling. Undervisningen i ämnet slöjd ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmåga att reflektera över arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, uttryck och hållbar utveckling. En del av det centrala innehållet för årskurs 7–9 handlar bland annat om jämförelser mellan olika slöjdmaterial utifrån deras kvalitet och påverkan på miljön, resurshushållning genom återbruk, reparation samt vård av material och föremål.¹²

Avseende skolans jämställdhetsarbete och jämställdhetsperspektiv i undervisningen framgår följande i läroplanens första del. Skolan ska:

- aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet
- synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling
- organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹³

Vidare framgår att skolan aktivt ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. Skolan ska också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska

¹⁰ Ibid.

¹¹ Lgr22, 2.2 Kunskaper.

¹² Lgr22, 5. Kursplaner, 5.17 Slöjd.

¹³ Lgr22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter.¹⁴

I läroplanens andra del anges vidare att alla som arbetar i skolan i sin verksamhet ska:

- bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet
- utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt i det vardagliga arbetet.

Läraren ska:

- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.¹⁵

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁶ Rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas förutsättningar och behov.¹⁷ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.¹⁸

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn:

- har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen
- ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna
- har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv och

¹⁴ Lgr22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹⁵ Lgr22, 2.1 Normer och värden.

¹⁶ 2 kap. 9 § skollagen.

¹⁷ 2 kap. 10 § skollagen.

¹⁸ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen.

organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.¹⁹

¹⁹ Lgr22, 2.8 Rektorns ansvar.